

AZ UKULELE NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGA AZ EGYÉNI ÉS A CSOPORTOS OKTATÁSBAN – FRISSEN MEGJELENT MAGYAR KÖNYVEK KAPCSÁN

Ezen írás apropóját eredetileg a 2021 szeptemberében megjelent, szóló ukulelézést tanító sorozatom adta. A könyveket bemutató szöveg azonban idővel (többek között a *Parlando* szerkesztője, Zelinka Tamás bátorítására) más, szintén az ukuleleoktatással kapcsolatos tartalmakkal is kiegészült. E tartalmakat saját tapasztalatomból, illetve korábbi és jelenlegi munkáimból merítettem. Remélem, hasznosnak bizonyulnak a téma iránt érdeklődők számára.

Az ukulele

Az ukulele pengetős hangszer, négy műanyag húrja van. Hawaii alakult ki az 1880-as években, portugál hangszerekből. Több hullámban terjedt el először az Egyesült Államok többi részén, majd a világ számos más országában is. Népszerűségét többek között **lány, vidám, egzotikus hangjának és olcsóságának** köszönheti, valamint annak, hogy viszonylag **hamar megadja az első sikerélményeket**. Emiatt még olyan felnőttek milliói is elkezdtek ukulelézni, akik korábban nem tanultak hangszert. Az 1990-es évek óta egy újabb, **jelenleg is tartó reneszánszának** lehetünk szemtanúi. A hangszer nevét Magyarországon sokan Simkó Tibor *Ukulele* című, a Kaláka együttes által megzenésített verséből ismerik.

Az ukulele főbb változatai:

- szoprán (az 1880-as évek óta létezik)
- koncert (az 1920-as évek óta)
- tenor (az 1920-as évek óta)
- bariton (az 1940-es évek vége óta)
- basszus (a 2010-es évek óta)

[Az ukulele bemutatása](#) című, elsősorban iskolák számára készült ismeretterjesztő film (2020-ban jelent meg, Juhász Anikó munkája) számos további információt és érdekességet mutat be erről a hangszerről.

Az ukulele hangolása(i)

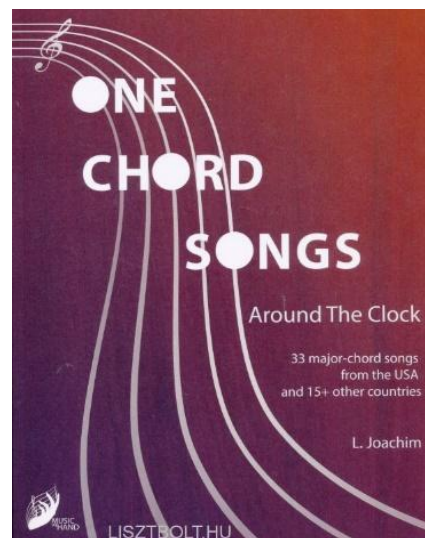
A szoprán, a koncert és a tenor ukulelék többnyire a C6 akkord szerint vannak hangolva: G-C-E-A. A húrok jellemzően nem a hangmagasság szerinti sorrendben követik egymást, hanem a G egy oktávval meg van emelve, hangmagassága így az E- és az A-húr közé kerül – ez a **magas G-s** (angolul high G) **hangolás**.

Egyes ukulelések a lineáris hangolást kedvelik, ahol a húrok **a hangmagasság szerinti sorrendben** követik egymást, vagyis a G-húr szól a legmélyebben – ez a **mély G-s** (low G) **hangolás**. Segíti az ukulele és a gitár közötti átjárhatóságot, hogy a lineáris hangolású ukulelén a hangközök megegyeznek a gitár tipikus hangolás szerinti négy legmagasabb húrjának hangközeivel. A magas és a mély G-s hangolás párhuzamosan egymás mellett él: mivel oktáveltérésről van szó, nem jelent nehézséget sem a közös zenélés, sem a váltás a magas és a mély G-húros ukulelék között (például az akkordok fogásmódjai megegyeznek).

A bariton ukulelék jellemző hangolása a lineáris D-G-H-E – ez azonos a gitár tipikus hangolás szerinti négy legmagasabb húrjával.

Kezdjük egyszerűen: egyakkordos dalok

Ukulelén tanulni technikai szempontból eleinte kimondottan könnyű: a húrok hangolásának köszönhetően üres húrokon és további **mindössze két hang** (a D és a G) **lefogásával** eljátszhatók **C-dúr pentaton dallamok**, és **már egy vagy két ujj segítségével** lehet fogni **több akkordot** is. A hangszer e jellegzetességeit kihasználva, az ukuleleoktatásban jellemzően nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a kezdő tanulóknak eleinte nagyon egyszerű dalokat tanítsanak. Ez ihlette 2020-ban megjelent (angol nyelvű) munkámat, a *One-chord songs around the clock* című könyv ugyanakkor gitároktatásban is használható. Az **egyakkordos dalok** egyedülálló lehetőséget jelentenek a leendő vagy kezdő hangszer tanulók számára. Segítségükkel az akkordhangszerek kezdő tanulói már az első

pillanattól fogva kísérhetnek éneklést. (Jó példa erre [ez a videó](#), amelyen első osztályosok kísérik a *Szélről lefeljétek* című népdalt ukulelén.) Aki sosem játszott hangszeren, egyetlen akkordot az is meg tud tanulni néhány perc alatt (és ha szeretné, hat további akkordot is elsajátíthat ebből a könyvből). Egyakkordos dalokat használva **gyakorlatilag bárki bevonható a zenélésbe** úgy, hogy az szinte azonnal jó élményt nyújthat neki.

A *One-chord songs around the clock* 33 dal (dalonként két külön hangnemben történő) közlése mellett azt is megmutatja, milyen sokoldalúan lehet a tanításban használni egyakkordos dalokat: **a dalok kreatív**, akár csoportban történő **felhasználásához** 15 pontba rendezve ad **ötleteket**. Ezek többek között arra épülnek, hogy

- a dalok segítségével többfajta hangkészlet és ütemmutató is gyakoroltatható (a könyv e két szempont szerint külön mutatóban megadja a 33 dal címét);
- az egyakkordos dalok között vannak **kánonok** (14 ilyen dal szerepel a könyvben);
- **egyes egyakkordos dalpárokak akár egyszerre is el lehet énekelni** (a könyv 10 ilyen dalpárt ad meg).

Az egyakkordos dalok meglepően változatosan használhatók az oktatásban, és igen hasznos részét képezhetik **a zenetanárok és a zeneterapeuták** repertoárjának egyaránt.

Az ukulele a (csoportos) zeneoktatásban

Az ukulele több szempontból is igencsak alkalmas a zeneoktatásra: **kiváló belépő hangszer**, amellyel hamar megtapasztalható a zenélés öröme. Ezen kívül a hangszerek között viszonylag olcsónak számít, kis méretű (akár gyerekek számára is ideális) és könnyen szállítható, **szóló hangszerként és közös zenélésre egyaránt használható**, ukulelkezés **közben** ráadásul **énekelni is lehet**. A zenei hallás fejlesztésének és a zeneelmélet tanításának is kiváló eszköze.

Az ukulele e jellemzőit a Kanadában már több, mint fél évszázada működő *Ukulele in the classroom* program kapcsán fogalmazták meg. Ez a program a csoportos játékokra épít: a résztvevő iskolákban **egész osztályokat, csoportokat tanítanak zenélni**. Az *Ukulele in the classroom* működésébe angol nyelvtudás birtokában bárki könnyedén betekinhet, mivel az órákon használt [tankönyvsorozat ingyenesen elérhető online](#), ahogyan **az ukulele programok**

(tanórák, szakkörök, tanszakok) iskolai **elindításához szükséges információkat összegző [Ukulele Program Starter Kit című kiadvány](#)** is. A programot többek között tanári kézikönyvek, tanároknak és diákoknak szánt segédanyagok (**[Teacher/Student Toolkit](#)**) és online tanárképzés (**[JHUI](#)**) egészítik ki. A program tankönyveinek egyik szerzője és a tanárképzés alapító szakmai vezetője a világhírű ukulelevirtuóz és -tanár James Hill.

A módszert egyre növekvő nemzetközi érdeklődés övezi, ezért a JHUI képzést elvégzett ukuleletanárok között elindult egy olyan kezdeményezés, hogy más nyelvek dalai is bekerülhessenek a repertoárba, a módszer pedig egyre több országban honosodhasson meg. Az *Ukulele in the classroom* tankönyvsorozat első részének magyar nyelvű kiegészítő könyve várhatóan a kezdeményezés egyik első eredménye lesz (Schäfer Zsolttal és James Hill-lel közösen dolgozunk rajta).

Ukulelefeldolgozások eljátszását és készítését is tanító sorozat

A négy részből álló könyvsorozat a szóló ukulelészésbe ad bevezetést: tanítja, hogyan lehet **egyazon hangszeren dallamot és kíséretet is játszani** egyszerre (már viszonylag kezdő szinten is), valamint a feldolgozáskészítés tanítása révén **zenei önállóságot és kreativitást** is fejleszt. Ez utóbbi szempontban az ukuleletanítás sajátosan nyitott szemlélete jelenik meg (világszerte elismert ukuleletanárok munkái nyomán): az ukuleleoktatásban gyakran nemcsak abban segítik az ukuleléseket, hogy tanuljanak zenélni, hanem abban is, hogy a zenét tudják és merjék a saját ízlésükre is alakítani vagy akár újat is létrehozni.

A hiánypótló sorozat az eljátszás technikái szerint épül fel:

1. *Ukulelefeldolgozások "lehúzással"*
2. *Ukulelefeldolgozások ritmuspengetéssel és kétujjas technikával*
3. *Ukulelefeldolgozások „bontással”*
4. *Ukulelefeldolgozások együttpengetéssel*

Hogy melyik technika miképpen néz ki a gyakorlatban? Ezt **[ebben az egyperces videóban](#)** mutatom be (illetve szövegek és ábrák segítségével természetesen magukból a könyvekből is kiderül).

A négyéves munka eredményeképpen 2021-ben megjelent sorozat **[első könyve online ingyenesen elérhető!](#)** A sorozattal kapcsolatban további információk **[ebben a cikkben](#)** érhetők el. Ezúton is köszönet a könyvek szakmai lektorának, Kormos Balázsnak.

A felhasznált/említett források:

Hill, James – J. Chalmers Doane (2020). *Ukulele in the classroom*. Level 1-3. Student e-book. (szintenként egy, összesen három e-könyv) Crystal Lake Media.

<https://www.uketropolis.com/classroom>

Hill, James – J. Chalmers Doane (2020). *Ukulele in the classroom*. Level 1-3. Teacher edition e-book. (szintenként egy, összesen három e-könyv) Crystal Lake Media.

<https://www.uketropolis.com/shop>

Jacobson, Marion. The Rise and Fall (and Rise) of the Ukulele. *The Atlantic*. 2015.

<https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2015/01/though-it-be-little-the-rise-of-the-ukulele/384453/>

James Hill Ukulele Initiative tanárképzés. <https://www.uketropolis.com/jhui>

Joachim, László (2020). *One-Chord Songs Around the Clock: 33 major-chord songs from the USA and 15+ other countries*. Budapest: Music at Hand.

Joachim, László (2021). *Ukulelefeldolgozások "lehúzással"*. ([e-könyv](#) és nyomtatott könyv is) Budapest: Music at Hand.

Joachim, László (2021). *Ukulelefeldolgozások ritmuspengetéssel és kétujjas technikával*. Budapest: Music at Hand.

Joachim, László (2021). *Ukulelefeldolgozások „bontással”*. Budapest: Music at Hand.

Joachim, László (2021). *Ukulelefeldolgozások együttpengetéssel*. Budapest: Music at Hand.

Juhász, Anikó (2020). *Az ukulele bemutatása* [dokumentumfilm]. Youtube.

https://www.youtube.com/watch?v=qedz1Kp_bPE

Kaláka együttes (1993). *Ukulele* [zenei album].

Uketropolis. <https://www.uketropolis.com/>

Ukulele (2021. szeptember 13.) In *Wikipedia*.

<https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Ukulele&oldid=1044111211>

Ukulele (2021. május 4.) In *Wikipédia*.

<https://hu.wikipedia.org/w/index.php?title=Ukulele&oldid=23839886>

Ukulele in the classroom segédanyagok (Teacher/Student Toolkit)

<https://www.uketropolis.com/toolkit> és <https://ukuleleintheclassroom.com/>

Ukulele Program Starter Kit. <https://www.uketropolis.com/starterkit>